

Hrvati u Chicagu

Iako hrvatska useljenička kolonija u Chicagu ne spada među najstarije, ipak Hrvati ovdje dolaze vrlo rano, već u drugoj polovici 19. stoljeća. Za naše useljenike, koji su tada u ogromnom postotku bili nepismeni i nisu mogli obavljati neke stručne poslove, Chicago je bio odlična destinacija zbog svoje čelične industrije, kao i zbog velikih klaonica, u kojima su lako mogli dobiti zaposlenje.

George J. Prpic u svojoj izvanrednoj knjizi (koja je zapravo njegova doktorska disertacija) *The Croatian Immigrants In America* (Hrvatski useljenici u Americi) opisuje nadasve zanimljiva iskustva naših ljudi, koji su pojedinačno ili u manjim skupinama dolazili u Ameriku već od dana njezina otkrića. Vjerojatno je da su se neki od njih nalazili već na Columbovim brodovima, kada je 1492. otkrio Ameriku! Sačuvan je podatak da su braća Mato i Dominko Konkendjevic još 1520. otplovili u Ameriku, gdje su – nakon tamo provedenih 30 godina – zaradili silno bogatstvo od 12.000 zlatnih

dukata. Za vrijeme 16. stoljeća i neki su drugi Dubrovčani dolazili na američki kontinent, a neki su ovdje čak i umrli. Takodjer je vrlo zanimljiva priča o jednom sjevernoameričkom indijanskom plemenu, koje se nazivalo "Croatoan". Mnogi smatraju da to ime ima veze s Hrvatima, koji su došli u Ameriku u ranim stoljećima nakon Columba (vjerojatno u 16. st.), ostali živjeti s tim plemenom te mu dali svoje ime. Neki istraživači tvrde da se pripadnici toga plemena čak i fizički razlikuju od drugih Indijanaca. Jedan Hrvat, Ferdo Bašić, napisat će i roman o tome zajedničkom životu Hrvata s Indijancima i o njihovu poglavici koji se – kao i roman – nazivao Hrastov Čvor.

Najveći broj hrvatskih useljenika u Ameriku stizao je iz Dalmacije, što je naravno i vrlo razumljivo, jer su oni uglavnom bili pomorci i od svih Hrvata imali su najviše kontakata s dalekim svijetovima, pa tako i s novim kontinentom. Većina ih je, barem u prvim stoljećima, dolazila na zapadnu američku obalu, uglavnom u Kaliforniju, gdje su mnogi u kratko vrijeme postali vrlo bogati i poštovani članovi američkog društva. Medjutim u 19. stoljeću, kada počinje veće iseljavanje Hrvata iz svih hrvatskih pokrajina (koje su u to vrijeme bile razdijeljene između mnogih država: Austrije, Ugarske, Mletačke republike, Turske), većina novih useljenika trazi zaposlenje tamo gdje ga može naći. Većina od njih radi u to vrijeme u rudnicima, željezarama, na izgradnji novih putova, osobito željeznice. Iz toga razdoblja postoje i hrvatska naselja diljem Sjedinjenih Država. Hrvatska u to vrijeme ostaje bez svoje mladosti, zbog političkih i ekonomskih razloga, što će pratiti hrvatski narod sve do najnovijeg vremena. Puna je povijest hrvatskih teških rastanaka i odlazaka u daleke zemlje, osobito u Ameriku, proliveno je mnoštvo suza majki, žena, djece koji su osjećali ili znali da svoje najmilije možda nikada više neće vidjeti u domovini Hrvatskoj.

Da bi koliko-toliko olakšali boravak svojim zemljacima u Americi, uskoro za njima polaze na put i hrvatski svećenici. Malo pomalo i uz velike teškoće, pronalaze hrvatska naselja te pokušavaju utemeljiti i hrvatske župe, da bi barem po tome naši iseljenici osjetili dio svoje zemlje i u dalekoj Americi. I ne samo u duhovnim, nego takodjer i u mnogim drugim praktičnim potrebama, svećenici pomažu hrvatskim useljenicima da se snadju i uklope u američko društvo.

Neki su svećenici došli u Ameriku u misije (obraćanje indijanskih poganskih plemena) još davno prije nastanka hrvatskih naseobina u Americi. Najstariji imenom poznati hrvatski misionar bio je Isusovac Ivan Ratkaj, koji je u Meksiko dospio još 1680. godine, te djelovao među Indijancima na sjeveru Meksika. Nije dospio u Kaliforniju, jer ga je u tome spriječila rana smrt. Ali drugi Hrvat, Isusovac Ferdinand Konščak, najveći dio svog misionarskog života, na početku 18. stoljeća, proveo je u Kaliforniji. Do sredine stoljeća osnovao je mnoge nove misije među Indijancima te kod njih bio izvanredno omiljen. Bio je možda najpoznatiji misionar svoga vremena i utemeljio je nekoliko i danas vrlo poznatih misija na zapadnoj obali. Treći vrlo poznati hrvatski misionar bio je o. Josip Kundek, koji je u Ameriku dospio početkom 19. stoljeća. Osnivao je nove misije, a djelovao je uglavnom među njemackim katolicima, u biskupiji koja je obuhvaćala Indianu te dio Illinoisa, uključujući Chicago. Godine 1839. utemeljio je jedan novi grad i nazvao ga Ferdinand (južno od Jaspera), a 1843. novi grad Celestine, naravno oba sa župama. Dospijevao je svugdje gdje je bilo Nijemaca, pa je tako bio i prvi Hrvat u Pittsburghu i u New Orleansu.

Hrvatska je emigracija osobito velika bila krajem 19. i početkom 20. stoljeca, zbog teskih politickih prilika (za vrijeme okrutnog vladanja Khuen-Hedervarija), a isto tako i velikog siromastva. I uvijek ce novi veliki valovi iseljenistva zapocinjati u teskim vremenima hrvatske povijesti: osobito je, dakako, tragicno vrijeme bilo nakon Drugoga svjetskog rada, kada su tisuće i tisuće morale bjezati pred srbo-komunistickim rezimom iz hrvatskih zemalja diljem svijeta. Nemoguće je točno odrediti broj hrvatskih useljenika u Ameriku, jer su oni u prvo vrijeme vođeni u zajednickoj useljenickoj rubrici sa Slovencima, a Hrvati iz Bosne i Hercegovcima kao Bosanci, Hercegovci te iz drugih hrvatskih zemalja bilo pod imenom drzave kojoj su tada pripadali bilo pod lokalnim imenima, a poslije cesto i kao Jugoslaveni. Ipak je procjena da danas u Sjedinjenim Drzavama ima preko 2 milijuna Hrvata i njihovih potomaka.

Znacajan događaj bilo je osnivanje Hrvatske bratske zajednice krajem 19. st., kao i osnivanje drugih socijalnih hrvatskih drustava. Naime, zbog cestih ozljeda na poslu i zbog toga sto se nitko nije brinuo za useljene Hrvate i njihove obitelji nakon njihove ozljede ili smrti na poslu, osjecala se velika potreba takvih drustava, u kojima je onda naravno njegovana i hrvatska kultura. Mnoga su drustva izdavala i svoje listove. No, na kvalitetne listove i casopise trebat ce cekati sve do vremena nakon Drugoga svjetskog rata, kada je u Ameriku dosao veliki broj hrvatskih novinara i intelektualaca.

Hrvatska zajednica u Chicagu

Krajem 19. stoljeca hrvatska zajednica u Chicagu postala je druga po velicini, odmah iza Pittsburgha. Stotine su izgradili svoje domove u Juznom Chicagu. Medju najstarijim useljenicima su oni iz Dalmacije. Ali u vecini slucajeva americke su ih vlasti nazivale Austrijancima, jer je u to vrijeme Dalmacija u dvojnoj monarhiji pripadala Austriji. Glavni razlog njihova nastanjivanja u Chicagu bila je velika mogucnost zaposljenja u celicnoj industriji ili u chicaskim klaonicama. Vec početkom 20. st. poceli su osnivati i svoja drustva. Jedno od prvih bila je Hrvatska zajednica Illinois (nastala 1905. zbog neslaganja s Hrvatskom bratskom zajednicom), a izdavali su i svoj casopis Hrvatska zastava. Također je jedno od najstarijih pjevackih hrvatskih drustava nastalo u Chicagu i nosilo je ime Zora. Početkom 20. stoljeca pocinju se osnivati i hrvatske zupe u Chicagu. Tijekom ovog stoljeca djelovalo je cak 5 zupa na ovom podrucju, od kojih su danas djelatne tri: dvije franjevske (sv. Jeronima na Princetonu, Srca Isusova na Jugu) te jedna dominikanska (na sjeveru, u Devon St.), dok cetvrta, u Troopu, djeluje samo povremeno.

Mnogi svećenici, uporni misionari i idealisti, mnoga vrlo poznata imena u proteklih gotovo 100 godina djelovali su na tim hrvatskim zupama. Gradili su crkve, skole, zupne kuce, dvorane, sestarske samostane, pa cak i u vrijeme velike depresije, kad novaca nije bilo nigdje. Dobar dio svećenika imao je velikih problema i nesporazuma sa svojim zupljanima – kako je ocito u slucaju zupe sv. Jerke, kad su neki htjeli da se zupa ne zove “hrvatskom” nego “dalmatinskom”. Prva hrvatska zupa u Chicagu, Uznesenja Blazene Djevice Marije, bila je utemeljena 1903. Grko-katolicka zupa sv. Petra i Pavla osnovana je 1905. Zupa sv. Jeronima, osnovana 15. prosinca 1912., imala je najveću hrvatsku zupnu skolu u Americi. Godine 1926. u njoj je bilo 350 djece. Fra Leon Medic, osnivač zupe, kupio je staru protestantsku crkvu na 25. ulici i preuredio je za katolicku sluzbu. Nakon Prvoga svjetskog rata

fra Vjenceslav Vukonic, bivši hrvatski vojni kapelan, kupio je novu crkvu, dotada švedskih protestanata, na Princetonu za 37.000 dolara. Zupljani sv. Jeronima presli su u novu crkvu 30. svibnja 1922. (ADRESA: 2823 S. Princeton Ave. Chicago, IL 60616; TEL.: 312/ 842-1871). Zupa Srca Isusova osnovana je 1913. Zgrada crkve imala je također 4 školske prostorije s kapacitetom od 200 djece. (ADRESA: 2864 E. 96th St. Chicago, IL 60617; TEL.: 773/ 768-3750). Zupu Presvetog Trojstva utemeljio je vlc. Josip Soric, mladi svećenik koji je došao iz Hrvatske, ali je bio za svećenika zaređen ovdje, u Americi. Svoju mladu misu proslavio je za svoje zupljane na Božić 1914. Neumoran svećenik, djelovao je među Hrvatima u pet saveznih država. Zupu Presvetog Trojstva služili su hrvatski dominikanci, a i sada povremeno u njoj slave sv. mise (ADRESA: 4754 Carey Street, East Chicago, IN 46312; TEL.: 219/398-3061). Pastoral hrvatskih dominikanaca među Hrvatima u Chicagu počeo je 1967. Hrvatska katolička misija na sjeveru, međutim, službeno je započela 1973., kada je prvi put službeno proslavljena sv. misa u prostorijama zupe sv. Jeronima na križanju ulica Lunt i Paulina. Potreba za osnivanjem nove župe za Hrvate na sjeveru Chicaga bila je očita, budući da je sve više Hrvata s juga selilo na sjever. Angažirani su bili: o. Hijacint Eterović, o. Nikola Dugandžić te o. Ivo Plenković. Njima pripada i zasluga za osnivanje Hrvatskog kulturnog centra u ulici Devon 1974. godine. Od 1977., sv. mise se slave u prekrasnoj crkvi na križanju ulica Devon i Ridge, a u župnu kuću uz tu crkvu preselili su dominikanci 1982. (ADRESA: 6346 N. Ridge Ave. Chicago, IL 60660; TEL: 773/262-4603).

Uz ove župe svakako treba spomenuti i franjevački samostan i sjedište Kustodije smještene između ulica Drexel i Ellis. U samostanu se nalaze franjevci, uglavnom bivši župnici i zaslužni radnici na njivi Gospodnjoj kroz proteklih 50 i više godina. Tu se nalazi, u drugoj prekrasnoj zgradi izgrađenoj još u prošlom stoljeću, i sjedište Franjevačke kustodije Sv. Obitelji, čiji su članovi uglavnom potekli iz Hercegovačke franjevačke provincije (sjedište u Mostaru). U istoj se zgradi nalaze i prostorije Hrvatskog etničkog instituta, a u trećoj zgradi smještena je vrlo zaslužna Franjevačka tiskara. (Samostan – ADRESA: 4848 S. Ellis Ave., Chicago, IL 60615; TEL.: 773/373-3463; Kustos i HEI: ADRESA: 4851 Drexel Blvd., Chicago, IL 60615; TEL.: 773/536-0552; 373-4670).

Zanimljivo je da je u Chicagu, uz dobru pomoć i katolika, muslimanska hrvatska kolonija izgradila prvu džamiju i kulturni centar, koji su bili otvoreni 10. veljače 1957. godine.